

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

INGLIZ TILIDAGI SO'ROQ VA JAVOB FE'LLARINING KONVERSIV MUNOSABATLARI

Mamatova Ziyodaxon Ravshanovna

Andijon davlat chet tillari instituti, o'qituvchi.

e-mail: mamatovaziyodaxon1991@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9975-9761>

Annotatsiya.

Maqolada ingliz tilidagi so'roq va javob fe'llari, avvalo, ask-answer, shuningdek, question-reply va inquire-respond juftliklarining konversivlikka yaqin semantik munosabatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikativ vaziyat ishtirokchilarining rollari, argumentlarning almashuvi, nutqiy harakat yo'nalishi va presuppozitsion bog'liqlik mezonlari asos qilib olinadi. Tahlil ask va answer fe'llari klassik buy-sell tipidagi qat'iy konversivlar bilan to'liq teng emasligini, chunki savol akti javob aktini mantiqan majburiy keltirib chiqarmasligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, answer fe'llining qo'llanishi oldingi savol yoki so'rovning mavjudligini nazarda tutadi. Natijada mazkur birliklarni funksional-oppozitiv va kommunikativ konversivlik belgilariga ega fe'llar sifatida tavsiflash taklif etiladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, so'roq fe'llari, javob fe'llari, ask, answer, konversiv munosabat, leksik semantika, kommunikativ vaziyat, presuppozitsiya, antonimiya.

КОНВЕРСИВНЫЕ ОТНОШЕНИЯ ГЛАГОЛОВ ВОПРОСА И ОТВЕТА В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Маматова Зиёдахон Равшановна

Андижанский государственный институт иностранных языков, преподаватель.

Аннотация.

В статье анализируются семантические отношения, близкие к конверсивности, между английскими глаголами вопроса и ответа, прежде всего парами ask-answer, а также question-reply и inquire-respond. В основу исследования положены такие критерии, как роли участников коммуникативной ситуации, перестановка аргументов, направленность речевого действия и presupпозиционная взаимосвязь. Анализ показывает, что глаголы ask и answer не являются полными эквивалентами строгих конверсивов классического типа buy-sell, поскольку акт постановки вопроса логически не предполагает обязательного совершения ответного речевого акта. Вместе с тем употребление глагола answer предполагает наличие предшествующего вопроса или запроса. В результате предлагается характеризовать данные единицы как глаголы, обладающие признаками функционально-оппозитивной и коммуникативной конверсивности.

Ключевые слова: английский язык, глаголы вопроса, глаголы ответа, ask, answer, конверсивные отношения, лексическая семантика, коммуникативная ситуация, presupпозиция, антонимия.

CONVERSE RELATIONS BETWEEN VERBS OF ASKING AND ANSWERING IN ENGLISH

Mamatova Ziyodaxon Ravshanovna

Andijan State Institute of Foreign Languages, Lecturer.

Abstract.

This article examines the semantic relationships approaching converseness between English verbs of asking and answering, primarily the pairs ask-answer, question-reply, and inquire-respond. The study is based on such criteria as the roles of participants in a communicative situation, argument reversal, the direction of speech acts, and presuppositional relationships. The analysis demonstrates that the verbs ask and answer cannot be fully equated with strict converse pairs of the classical buy-sell type, since the act of asking a question does not logically entail the occurrence of an answering act. At the same time, the use of the verb answer presupposes the existence of a preceding question or request. Consequently, the study proposes describing these lexical units as verbs exhibiting features of functional opposition and communicative converseness.

Keywords: English language, verbs of asking, verbs of answering, ask, answer, converse relations, lexical semantics, communicative situation, presupposition, antonymy.

Kirish. Konversivlik leksik-semantik munosabatlarning shunday turiki, unda bir xil relatsion vaziyat turli ishtirokchilar nuqtayi nazaridan ifodalanadi. Klassik misollarda buy-sell, parent-child, above-below kabi birliklar ayni bir munosabatni qarama-qarshi perspektivadan nomlaydi [1; 2; 3]. Bunday birliklarni oddiy antonimlardan ajratib turuvchi belgi ma'no zidligining o'zi emas, balki relatsion vaziyatdagi argumentlar va ishtirokchi rollarining

almashuvdir.

Mazkur maqolada tadqiqot obyekti sifatida aynan ingliz tilidagi so'roq va javob fe'llari olinadi. Tadqiqot predmeti ask-answer, question-reply va inquire-respond birliklari o'rtasidagi semantik, sintaktik va kommunikativ munosabatlarning konversivlik mezonlariga qay darajada mos kelishidir. Shu tarzda maqola sarlavhasi, annotatsiyalar, material va tahlil obyekti bir xil til materiali — ingliz tili — doirasida uyg'unlashtiriladi.

Tadqiqotning maqsadi ingliz tilidagi so'roq va javob fe'llarini klassik konversivlar bilan qiyoslash, ularning argument tuzilishi va kommunikativ yo'nalishini aniqlash hamda ask-answer munosabatining qat'iy leksik konversivlik yoki funksional-oppozitiv aloqa ekanini asoslashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun konversivlik haqidagi nazariy qarashlarni umumlashtirish, diagnostik minimal juftliklarni tahlil qilish va semantik implikasiya hamda presuppozitsiya mezonlarini qo'llash vazifalari belgilandi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

A. Cruse konversivlarni bir xil relatsion mazmunning ishtirokchilar pozitsiyasi o'zgargan holda ifodalanishi sifatida tavsiflaydi; bunda buy-sell, above-below singari birliklar paradigmatic munosabatning tipik ko'rinishi hisoblanadi [1]. M. L. Murphy ham converse antonyms tushunchasini relatsion vaziyat va ishtirokchi rollarining almashuvi bilan bog'laydi [2]. J. I. Saeed esa konversivlikni relatsion antonimiyaning ko'rinishi sifatida izohlab, mazkur birliklarda bir vaziyat turli semantik pozitsiyalardan nomlanishini ta'kidlaydi [3].

P. R. Kroeger konversiv munosabatda predikat almashishi bilan birga argumentlarning sintaktik pozitsiyalari ham o'zgarishini ko'rsatadi [4]. S. Jones, M. L. Murphy, C. Paradis va C. Willners antonimik munosabatlarning kontekst va konstruksiya bilan bog'liqligini korpus hamda eksperimental materiallar asosida yoritadilar [5]. Bu yondashuv ask-answer kabi birliklarni faqat lug'aviy ziddlik emas, balki kommunikativ vaziyatning tashkil topishi nuqtayi nazaridan baholash uchun muhimdir.

J. Lyons relatsion qarama-qarshiliklarni nazariy tilshunoslik doirasida yoritgan bo'lsa [6], J. F. Staal precede-follow, support-depend on, sell-buy kabi juftliklarni bir vaziyatning turli sintaktik va semantik perspektivalari bilan bog'laydi [7]. Ch. J. Fillmore esa case grammar doirasida predikatning semantik rollari va ularning sintaktik realizatsiyasiga e'tibor qaratadi; uning like-please kabi fe'llar haqidagi kuzatuvlari bir xil mazmuniy yadro turli argument tanlovi bilan ifodalanishi mumkinligini ko'rsatadi [8].

Rus semasiologiyasida Yu. D. Apresyan konversivlarni ma'noni turli leksik-sintaktik vositalar bilan qayta ifodalash imkonini beruvchi tizimli birliklar qatorida tahlil qiladi [9]. A. V. Podkorytova konversiv hosilalarning kognitiv-onomasiologik modellarini aktant tuzilishi bilan bog'liq holda ko'rib chiqadi [10]. A. A. Ufimtseva esa konversiv birliklarni leksik-semantik tizimdagi paradigmatic munosabatlar bilan bog'laydi [14]. Ushbu ishlar konversivlikni faqat antonimik qarama-qarshilik emas, balki yagona denotativ vaziyatni qayta perspektivalash mexanizmi sifatida tushinishga imkon beradi.

Transformatsion ekvivalentlik masalasida P. Ziff aktiv va passiv gaplarning avtomatik ravishda sinonim deb qaralishiga ehtiyotkorlik bilan yondashadi [11]. W. L. Chafe ham yuzaki tuzilmalarning o'xshashligi ularning kommunikativ va semantik strukturasi aynan teng ekanini anglatmasligini ko'rsatadi [12]. A. M. Peshkovskiyning rus sintaksisiga doir kuzatuvlari ham gap bo'laklarining joylashuvi va grammatik perspektiva o'zgarishi mazmuniy urg'uga ta'sir qilishini ko'rsatadi [13]. Shu sababli ask-answer munosabatini baholashda faqat formal argument almashuviga emas, balki nutqiy aktlarning vaqt, sababiylik va presuppozitsion bog'liqligiga ham e'tibor berish zarur.

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot materiali sifatida ingliz tilidagi ask-answer, question-reply va inquire-respond fe'l juftliklarining lug'aviy-semantik xususiyatlari hamda ularni tekshirishga xizmat qiluvchi diagnostik minimal kontekstlar olindi. Nazariy asos sifatida konversivlik, relatsion antonimiya, argument tuzilishi va kommunikativ semantikaga doir manbalar [1-14] qo'llanildi. Tahlilda leksik-semantik, kontekstual, qiyosiy, argument-strukturaviy va funksional-pragmatik metodlardan foydalanildi.

Konversivlikni aniqlash uchun uchta mezon belgilandi: 1) ayni bir kommunikativ vaziyatning ikki ishtirokchi nuqtayi nazaridan ifodalanishi; 2) predikat almashganda ishtirokchi rollari yoki argument pozitsiyalarining teskari yo'nalishda qayta tashkil topishi; 3) ikki gap o'rtasida semantik ekvivalentlik yoki kamida tizimli presuppozitsion bog'liqlikning mavjudligi. Mazkur mezonlar ask-answer juftligining klassik buy-sell konversivlariga qanchalik yaqin yoki ulardan qanchalik farq qilishini aniqlashga imkon berdi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Birinchi diagnostik holat ishtirokchi rollarining yo'nalishini ko'rsatadi: (1a) Alice asked Bob a question. (1b) Bob answered Alice's question. Birinchi gapda tashabbuskor Alice, adresat Bob; ikkinchi gapda esa javob beruvchi Bob kommunikativ subyektga aylanadi. Demak, nutqiy harakat yo'nalishi $A \rightarrow B$ dan $B \rightarrow A$ ga o'zgaradi. Bu xususiyat klassik konversivlardagi perspektiva almashuviga yaqin [1-4]. Biroq ikki gap bir vaqtning o'zida ayni bitta relatsion hodisani emas, ketma-ket ikki nutqiy akti ifodalaydi.

Ikkinchi diagnostik holat mantiqiy implikasiyaning bir tomonlama emasligini ko'rsatadi: (2) Alice asked Bob a question, but Bob did not answer. Ushbu gap semantik jihatdan ziddiyatsiz. Demak, X asks Y hukmidan Y answers X hukmi majburiy ravishda kelib chiqmaydi. Bu ask-answer juftligini buy-sell singari qat'iy konversivlardan ajratadigan asosiy belgidir. Buy va sell odatda bir savdo hodisasining ikki ishtirokchi nuqtayi nazarini bildirsa, ask va answer alohida, vaqt jihatdan ketma-ket nutqiy aktlardir.

Uchinchi holatda esa teskari yo'nalishdagi presuppozitsion bog'liqlik kuzatiladi: (3) Bob answered Alice's question. Answer fe'lining bu qo'llanishi oldingi savol yoki mazmunan javob talab qiladigan nutqiy stimul mavjudligini nazarda tutadi. Shunday qilib, ask $\rightarrow$ answer yo'nalishida majburiy implikasiya yo'q, biroq answer $\rightarrow$ prior

question/request yo'nalishida kuchli semantik-pragmatik bog'liqlik mavjud. Aynan shu asimetriya juftlikning funksional-oppozitiv tabiatini belgilaydi.

Question-reply juftligida ham shunga yaqin holat kuzatiladi: (4a) The journalist questioned the minister about the decision. (4b) The minister replied to the journalist. Reply fe'li ko'pincha oldingi murojaat yoki savolga reaktiv javobni bildiradi, ammo question fe'li qo'llangan har bir vaziyat reply bilan yakunlanishi shart emas. Bundan tashqari, question fe'li ayrim kontekstlarda "so'roq qilmoq" yoki "shubha ostiga olmoq" ma'nolariga ega bo'lib, reply bilan semantik moslikni susaytiradi. Demak, konversivlik leksik polisemiya sababli kontekstga bog'liq ravishda namoyon bo'ladi.

Inquire-respond juftligi rasmiy kommunikativ registrda nisbatan yaqin funksional bog'lanishni ko'rsatadi: (5a) The committee inquired about the delay. (5b) The company responded to the inquiry. Bu yerda respond fe'lining valentligida to the inquiry komponenti oldingi so'rovni aniq presuppozitsiya qiladi. Shunga qaramay, inquire harakati ham har doim respond aktini keltirib chiqarmaydi. Natijada so'roq-javob mikrotizimida eng barqaror munosabat "tashabbuskor nutqiy akt ↔ reaktiv nutqiy akt" modeli bilan izohlanadi.

1-jadval. Ingliz tilidagi so'roq-javob fe'llarining konversivlik mezonlari bo'yicha qiyosi

Juftlik	Perspektiva almashuvi	Majburiy o'zaro implikasiya	Oldingi akt presuppozitsiyasi	Baholash
ask-answer	Ha	Yo'q	Answer uchun kuchli	Funksional-oppozitiv, kommunikativ konversivlik
question-reply	Ha, kontekstga bog'liq	Yo'q	Reply uchun kuchli	Kontekstual funksional oppozitsiya
inquire-respond	Ha	Yo'q	Respond uchun kuchli	Rasmiy registrdagi funksional oppozitsiya
buy-sell	Ha	Asosan ha	Ikki tomonlama bir hodisa	Klassik leksik konversiv

Jadvaldagi natijalar shuni ko'rsatadiki, so'roq va javob fe'llari konversivlikning perspektiva almashuvi belgisiga ega, biroq klassik konversivlarga xos ikki tomonlama mantiqiy ekvivalentlikni to'liq ta'minlamaydi. Shuning uchun ask-answer juftligini "qat'iy konversiv" deb emas, balki yagona dialogik makrotuzilmaning tashabbuskor va reaktiv bosqichlarini ifodalovchi funksional-oppozitiv birliklar deb tavsiflash ilmiy jihatdan aniqlikdir. Mazkur xulosa bir xil fikrni takrorlash o'rniga uchta mustaqil dalilga — rol almashuvi, implikasiya asimetriyasi va presuppozitsion bog'liqlikka — tayangan holda chiqarildi.

XULOSA

Tadqiqot natijasida ingliz tilidagi ask-answer, question-reply va inquire-respond juftliklari klassik konversivlarning ayrim muhim xususiyatlarini namoyon etishi aniqlandi. Ular yagona kommunikativ makrotuzilmaning qarama-qarshi yo'nalgan bosqichlarini ifodalaydi, ishtirokchi rollarining perspektiv almashuviga imkon beradi va javob fe'llari oldingi savol yoki so'rovni presuppozitsiya qiladi. Biroq savol akti javob aktini majburiy ravishda keltirib chiqarmagani sababli bu juftliklarda buy-sell tipidagi ikki tomonlama mantiqiy ekvivalentlik mavjud emas.

Shu asosda so'roq va javob fe'llarini qat'iy leksik konversivlar emas, balki kommunikativ konversivlik belgilariga ega funksional-oppozitiv birliklar sifatida tavsiflash taklif etiladi. Bunday yondashuv ularning leksik ma'nosi, argument tuzilishi, presuppozitsiyasi va pragmatik funksiyasini bir tizimda izohlash imkonini beradi. Keyingi tadqiqotlarda ushbu xulosalarni yirik ingliz tili korpuslari materialida chastota, kollokatsiya va konstruksion modellar bo'yicha tekshirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Cruse D. A. A Glossary of Semantics and Pragmatics. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. – 208 p. – P. 39–40. URL: <https://edinburghuniversitypress.com/book-a-glossary-of-semantics-and-pragmatics.html>
2. Murphy M. L. Semantic Relations and the Lexicon: Antonymy, Synonymy and Other Paradigms. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 304 p. – DOI: 10.1017/CBO9780511486494. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511486494>
3. Saeed J. I. Semantics. – 3rd ed. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. URL: <https://books.google.com/books?q=John+I+Saeed+Semantics+third+edition+2009>
4. Kroeger P. R. Analyzing Meaning: An Introduction to Semantics and Pragmatics. – 2nd corrected and slightly revised ed. – Berlin: Language Science Press, 2019. – P. 111–112. – DOI: 10.5281/zenodo.2538330. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.2538330>
5. Jones S., Murphy M. L., Paradis C., Willners C. Antonyms in English: Construals, Constructions and Canonicity. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 170 p. – DOI: 10.1017/CBO9781139032384. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139032384>
6. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1968. – DOI: 10.1017/CBO9781139165570. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139165570>
7. Staal J. F. Some Semantic Relations between Sentoids // Foundations of Language. – 1967. – Vol. 3, № 1. – P. 66–88. URL: <https://www.jstor.org/action/doBasicSearch?Query=Some+Semantic+Relations+between+Sentoids>
8. Fillmore C. J. The Case for Case // Universals in Linguistic Theory / ed. by E. Bach, R. T. Harms. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1968. – P. 1–88. URL: <https://books.google.com/books?q=Fillmore+The+Case+for+Case+1968>

9. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Т. I: Лексическая семантика. Синонимические средства языка. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Школа «Языки русской культуры»; Восточная литература, 1995. – VIII, 472 с. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01006734665>
10. Подкорытова А. В. Ономазиологические модели конверсных девербативов со значением абстрактного действия // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2017. – № 4 (70), ч. 2. URL: <https://philology-journal.ru/article/phil20170840/fulltext>
11. Зифф П. Несинонимичность активных и пассивных предложений // Сборник переводов по вопросам информационной теории и практики. – 1970. – № 16. – С. 66–72.
12. Chafe W. L. Meaning and the Structure of Language. – Chicago: University of Chicago Press, 1970. URL: <https://books.google.com/books?q=Wallace+Chafe+Meaning+and+the+Structure+of+Language+1970>
13. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. – 8-е изд., доп. – Москва: Языки славянской культуры, 2001. – XXXIII, [I], 510 с. – ISBN: 5-94457-019-9. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01000730791>
14. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка. – Москва: Наука, 1968. – 272 с. URL: https://books.google.com/books?id=Q5o_AAAAIAAI